

κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κυοφορίας αὐτῶν. Μόνον οἱ ἄλιεῖς ἀκολουθοῦντες ἀρχαίως περὶ τὰς ἐννοοῦσιν ὅτι διὰ τὴν ἔχωσιν πάντοτε πρόχειρον λείαν πρέπει νὰ ἀφίνωσιν αὐτῇ ἀνάγκυράν τινα.

Ἐὰν τὸ αἰσθητικὸν τοῦτο ἐξηκολούθει νὰ διαμένῃ σὸ αὐτὸν ὡς ἄλλοτε, ἡ ἀνάγκη προστατευτικοῦ τῶν ἰχθύων νόμων θὰ ἀπέβαινεν ἀκατανόητος· ἀλλ' ἀφ' ὅτου κυρίως πληθύνοντι ἀκριδὲς οἱ ἰχθύς, οἱ ἄλιεῖς ἤρξαντο καταλείποντες τὰς περὶ τὰς ἐννοοῦσιν καὶ παραβλέποντες τὰ πατριὰ ἔθιμα. Ἐκτοτε κατὰ τὴν κοινὴν πεποίθησιν οἱ ἰχθύς ἐλιγαστεύουν. Κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην οὐδόλως οἱ ἰχθύς ἡλαττώθησαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνιζητοῦνται πλείοτε καὶ ἐπειδὴ πλείοτε νῦν καταγίνονται μὲ τὴν ἀλείαν, ἕκαστος φυσικὸν εἶναι νὰ συλλαμβάνῃ ὀλιγωτέρους. Ἐν εἶναι βέβαιον καὶ ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ πρὸς ἀλείαν μέσων, ἅτινα ἔδει νὰ ἀπαγορευθῶσιν, ἀπειλεῖ νὰ ἐρημώσῃ τὰ παρὰ τὰς μὲς ἀπὸ ἰχθύων οἷτινες πρότερον διέμενον ἐν αὐτοῖς. Ὡστε προστατευτικὸς τῶν ἰχθύων νόμος εἶναι λίαν κατεπεύγων.

N. Kp. Ἀποστολίδης

ΠΕΡΙ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΩΝ ΜΑΣΤΡΑΠΑΔΩΝ

(Ἀνεκοινώθη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 17 Φεβρουαρίου τοῦ φιλολογικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος).

Τὰ πρὸ ὧν σήμερον ὑποβιβάζομενα ἀγγεῖα ταῦτα οἰκιστικῆς χρήσεως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων εἶναι γνωστὸν ὅτι εὐρίσκονται ἐν Ἡπείρῳ, κυρίως δ' ἐν Καλαρρύταις· κατεσκευάζοντο δ' ἐν Ἰταλίᾳ περὶ τὰς ἀγγελλόμενας πρὸς πλουσίων Ἡπειρωτῶν ἐμπόρων οἷτινες ἐκεῖθεν μετέφερον αὐτὰ εἰς τὴν πατρίδα. Ἐχρησίμευσον δὲ κυρίως πρὸς ἐναπόθεσιν τοῦ οἴνου καὶ ἐκαλοῦντο μαστραπάδες, παρετίθεντο δ' εἰς τὰς τοιαύτας πρὸς πολυτελεῖς χρῆσιν καὶ πρὸς κόσμον συνάμα. Ποῦ ὅμως ταῦτα κατεσκευάζοντο; ἐκ τοῦ συμβόλου τοῦ ἐργασταίου, ὅπερ εὐρίσκεται ἐπ' αὐτῶν καὶ ὅπερ εἶνε δύο CC ἐξάγομεν ὅτι κατεσκευάζοντο ἐν Πάτρῳ πόλει κειμένη ἐν τῷ δουκάτῳ τοῦ Οὐρβίνου καὶ ἀπεχούσῃ ἐξήκοντα χιλιόμετρα τοῦ Ἀγκῶνος.

Ἦτο δὲ τὸ Πάτρων περιφανὲς ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀναγεννήσεως διὰ τὰ ἐργασταία αὐτοῦ τῆς πορσελάνης καὶ ὁ Passeri πολλὰ ἔγραψε περὶ τῶν ἐργασταίων αὐτοῦ ὧν διασημότερα ἦσαν τὰ τοῦ Ἱερωνύμου καὶ Βελθιάκου Vasago, τοῦ Ἰακώβου Lanfranchi καὶ ἄλλων· ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τούτων. Ταῦτα πολὺ ἀφίστανται τῶν χρόνων καθ' οὓς κατεσκευάσθησαν οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος μαστραπάδες οἷτινες μόλις ἀριθμοῦσι βίον 100 — 120 ἔτη.

Δύο τεχνίται ἐκ τῆς πόλεως Λύδης, ὧν ὁ μὲν ἐκαλεῖτο Φίλιππος Ἀντώνιος Καλεγάρης, ὁ δὲ Ἀντώνιος Καζάλης ἱδρυσαν περὶ τὸ 1763 ἐργαστάσιον ὅπερ ἀπεμιμεῖτο ἰδίως τὰς πολυτελεῖς πορσελάνης τῆς Σέβρης καὶ ἐπλάσαν εἶδος κατασκευῆς πρωτότυπὸν τε καὶ ἰδιόρρυθμον. Αἱ ἐν Πεσάρῳ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατασκευαζόμεναι πορσελάναι ἔφερον πᾶσι ὡς σύμβολον τὸ διπλοῦν CC, ἥτοι τὰ ἀρχικὰ τοῦ ὀνόματος τῶν δύο κατασκευαστῶν Καλεγάρη καὶ Καζάλη, τότε δ' ἤκματε τὸ ἐργαστάσιον καὶ ὥστε μετ' οὐ πολὺ προσηταιρίσθησαν γνωστὸν ζωγράφον πορσελάνων τὸν Πέτρον Λεὶ ἐκ τοῦ χωρίου Sassuolo, τοῦ παρὰ τὴν Μόδεναν ὅστις ἐν πολλοῖς ἔργοις παρὰ τὰ ἀρχικὰ τῶν ἐργασταρχῶν γράμματα προστίθησι καὶ τὰ ἰδία ἐκ τοῦ ἀρχικὰ P. L. Οὗτος δ' ἀπεμιμήθη λίαν ἐπιτυχῶς καὶ Κινεζικὰ πρότυπα.

Πόσον διατηρήθη τὸ ἐργαστάσιον τοῦτο τοῦ Πεσάρου εἶναι ἡμῖν ἄγνωστον, βέβαιον εἶναι ὅτι ἔχομεν προϊόντα τοῦ ἐργαστασίου τούτου φέροντα καὶ τὴν χρονολογίαν 1784. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὸ ἐργαστάσιον τοῦτο εἰργάζετο καὶ κατασκεύαζεν ἀντικειμένων πλῆθος τὰ ὅποια κυρίως ἀπέστελλεν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Πρόχειρον δὲ δείγμα ἔστω τὸ εἶδος τῶν μικρῶν ἐκείνων μαστραπάδων μὲ κίτριναν καὶ κυανὰ κοσμήματα καὶ μὲ δικέφαλον αἰτὸν ἢ οἰκόσημα εἰς τὸ μέσον ἅτινα εὐρίσκονται καθ' ἑκατοντάδας εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς, φέροντα τὰ πλείεστα καὶ τὸ σύμβολον τοῦ ἐργαστασίου CC.

Ἡ διάδοσις αὕτη ἡ μεγάλη τῶν ἀγγείων τούτων ἄρα ἦτις ἄλλος λόγος ἔπεισαν τοὺς πλουτίους Ἰωννίτας καὶ Καλαρρυτιώτας ἐμπόρους νὰ παργγείλωσιν εἰς τὸ ἐργαστάσιον τῶν Καλεγάρη καὶ Καζάλη τοὺς μαστραπάδας περὶ ὧν ἐνταῦθα πρόκειται; Ἡ μᾶλλον ἡ παργγελία τῶν φερόντων ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς μαστραπάδων ἔπεισαν κατόπιν τοῦ ἐν Πεσάρῳ ἀγγειοπλάστου, εὐρόντας τόπον καταναλώσεως, νὰ κατασκευάσωσι διὰ τὴν Ἀνατολήν τὰ ἀνεπίγραφα αὐτῶν κυανοκίτρινα ἀγγεῖα ἅτινα ἔστελλον ἐν πλῆθει εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας;

Εἴτε τὸ ἐν εἴτε τὸ ἄλλο παρδεχθῶμεν τὸ πιθανώτερον εἶναι τοῦτο, ὅτι τὸ Πέσαρον ἦτο ἐργαστάσιον διάστημαν κεραιμεντικῶν ἔργων, ἔκειτο δ' ἐγγὺς τοῦ Ἀγκῶνος, ὅστις ὡς γνωστὸν ἦτο σπουδαῖον κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους ἑλληνικὸν ἐμπορεῖον καὶ μέχρι δ' ἐπ' ἐσχάτων ἐξηκολούθει ὃν τοιοῦτον καὶ μέχρι τῆς σήμερον διατηρεῖ ἀνεξέλειπτα ἔχνη τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ἑλληνικῆς ἐμπορικῆς ἀκμῆς. Εἶναι δὲ καὶ τοῦτο βέβαιον ὅτι οἱ Ἡπειρώται ἐμποροὶ ἐπιστρέφοντες εἰς τὰς ἐπταίης μετέφερον πολλὰς ἐκ τῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βίου εὐκολιῶν εἰς τὴν πατρίδα καὶ διάστημα ἦν ἡ πολυτέλεια τοῦ βίου ἥτις ἐν Καλαρρυτίαις καὶ Συρράκω εἶχεν ἀναπτυχθῆ κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους. Δὲν εἶναι δ' ἀπίθανον νὰ παρεικινήθησαν εἰς τὴν παργγελίαν τῶν μαστραπάδων τούτων τῶν φερόντων

ἑλληνικῶς ἐπιγραφὰς καὶ ἐκ τούτου, ὅτι τὰ ἐργαστήσια τῆς κεραμικῆς τὰ ἐν Πασάρῳ εἶναι· τὰ πρῶτα κατασκευάσαντα ἀγγεῖα μετ' ἐπιγραφῶν ἐκ λόγων οὐς μικρὸν θὰ ἦτο ἐνταῖθα καὶ ἀναπτύξω. Καὶ πράγματι ἔχομεν τοῦ Πασάρου ἀγγεῖα μετ' ἐπιγραφῶν περιέργων χρόνων προηγουμένων. Οἷον *Qui semina virtutis fama recogit. Sola speranza el mio cor tiene. S' el dono è piccolo e di poco valore basta la fede el povero se vede καὶ οὕτω καθεξῆς.*

Ὅπως δὴ ποτε εἴτε διὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν λόγον τὸ σπουδαῖον εἶναι ὅτι οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος μαστραπάδες εἶναι πάντες ἐν Πασάρῳ κατασκευαζόμενοι ἐν τῷ ἔνῳ ῥηθέντι ἐργαστήσιῳ τῶν Καλεγάρη καὶ Καζάλη.

Ἐν οὐδενὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν περὶ κεραμεικῆς προκηρυττουμένων γίνεται λόγος περὶ αὐτῶν καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι κατασκευάζοντο ἐπὶ προκηγγελίᾳ, δὲν ἦσαν δὲ ἀντικείμενα ἐμπορίου. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὐτῶν ἐδίδοντο ὑπὸ τοῦ προγγέλλοντος αὐτὰς καὶ ἀναφέρονται πᾶσι εἰς τὸν οἶνον, πρὸς διανομὴν δὲ τούτου καὶ ἐχρησίμευον ἐν τοῖς συμποσίοις.

Ὀλίγα ἐκ τῶν ἀγγείων τούτων ἔτινα καίπερ ἔξω κατασκευαζόμενα συνδέονται ὁμῶς μετὰ τῶν ἡμετέρων προκημάτων, εἰςὶ γνωστά. Ὁ πατήρ μου κέκτηται ἐν τῇ Συλλογῇ αὐτοῦ τέσσαρα φέρονται τρεῖς ἐπιγραφῆς, πάντα δὲ τὸ σύμβολον τοῦ κατασκευαστοῦ CC καὶ αὐξοῦνται ἀριθμὸν. Ἐπειδὴ δὲ δύο φέρονται μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν φέρουσι τὸν ἀριθμὸν 1, εἰκότως δύναται τις καὶ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς ἐτίθετο ἐν τῷ ἐργαστήσιῳ κατὰ λόγον τῶν παραγγελλομένων διαφόρων ἀπ' ἀλλήλων ἐπιγραφῶν.

Οὕτω δ' ἔχομεν ἀριθ. 1, ἀριθ. 2 καὶ ἀριθ. 4 μᾶς λείπει δ' ὁ ἀριθμὸς 3. Ἐκ τούτων δὲ τῶν γνωστῶν ἡμῖν μαστραπάδων εἰς μὲν εἶναι μικρότερος παρομοιάζων τὴν κατασκευὴν πρὸς τὰ κοινὰ ἀγγεῖα περὶ ὧν ἐν ἀρχῇ εἶπον, οἱ δὲ λοιποὶ μεγάλητεροι διπλοὶ τὸ μέγεθος κατασκευῆς λίαν ἐπιμελημένης μὲ ποικίλα χρώματα καὶ ἄνθη ὡς δύναται τις καὶ εἶδῃ ἐκ τοῦ προκτιθεμένου σχήματος ἐν πίνκι Β'. Περιγράφω ἕκαστον τούτων χωριστά.

1. Ἀριθ. 1. CC

Δ. Χ.

Δὲν πίνουν οἱ Τοῦρκοι τὸ κρασί
Τὸ πίνουν οἱ Ρομέη
Τὸ πίνουν οἱ φτοχολογιά
Ν' ἀλησμονοῦν τὰ χρεῖα

Τὰ ἀρχικὰ γράμματα Δ. Χ. τὰ ὑπὲρ τὴν ἐπιγραφὴν κεῖμενα θὰ ἀνήκωσι βεβαίως εἰς τὸν παραγγεῖλκοντα κατόχον.

2. Ἀριθ. 1 CC

Ὅμοιον τούτου μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐλλείπουναι τὰ ἀρχικὰ τοῦ κατόχου καὶ ὑπάρχει διαφορὰ τις εἰς τὴν ὁρθογραφίαν.

(Ἀμφότερα ἐκ τῆς Συλλογῆς τοῦ πατρὸς μου)

3. Ἀριθ. 2.

Ἰωαννῆτες χέρεσται
 Καὶ πλέται μὲ εἰγύαν
 Κρασί γλυκὸ καὶ κόκκυν
 Π' εὐφρένι τὴν καρδίαν

(Ἐκ τῆς Συλλογῆς τοῦ πατρὸς μου)

Τοῦτο ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ εἶπον εἶναι μικρότερον τὸ σχῆμα καὶ ἄλλοτερον τὴν κατασκευὴν.

4. Ἀριθ. 2.

Ἰωανῆτες χέρεσται
 Καὶ πλέται μὲ ἡγύαν
 Κρασί γλυκὸν καὶ κόκκυν
 Π' εὐφρένι τὴν καρδίαν

Τοῦτο μετὰ τινῶν περὶ ἀλλαγῶν ὀρθογραφίας φέρει τὴν αὐτὴν ὡς τὸ ἄνω ἐπιγραφὴν, εἶνε ὅμως τοῦ μεγάλου μεγέθους καὶ ἀνήκει εἰς τὴν νεωτέραν κεραμευτικὴν Συλλογὴν τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου κατατεταγμένον εἰς τὰ τοῦ Πέσχαρου.

5. CC. Μεγάλου μεγέθους φέρον τὸ αὐτὸ τετράστιχον μὲ τῆς διαφορᾶς ἐννοεῖται τῆς ὀρθογραφίας ἀλλ' ἀντὶ Ἰωαννῆται ἔχει :

Καλαρρυτιῶτες χαίρεσται κτλ.

Ἀνήκει τῇ Συλλογῇ τοῦ ἐν Λονδίῳ κ. Franks ὅστις εὐηρεστήθη νὰ μοὶ ἀποστείλῃ ἀντίγραφον τῆς ἐπιγραφῆς.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τούτου τοῦ ἀγγείου καὶ τοῦ προηγουμένου καταφάνεται σαφῶς ὅτι οἱ Ἰωαννῆται κυρίως καὶ Καλαρρυτιῶται ἔμποροι ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι παρήγγελλον εἰς Πέσχαρον τὰ ἀντικείμενα ταῦτα τῆς οἰκικῆς χρήσεως.

Ἐνταῦθα ἴσως ἀνήκει καὶ ἄλλο εἶδος μαστροπᾶ ὅπερ συνδυάζω μετὰ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιγραφῆς καὶ ὅστις βεβηχίως εἶναι μίμησις τῶν Ἡπειρωτῶν. Τοῦτον ἠγόρασα πέρυσιν ἐν Σμύρῃ προφανῶς δὲ ἀντεγγραφή ἢ ἐπιγραφὴ ἐκ τῶν ἄλλων δ' ἀφηρέθη ἡ πρώτη λέξις Ἰωαννῆτες Καλαρρυτιῶτες καὶ προστέθη ἀπλῶς ἡ λέξις «Φίλοι μου χαίρεσται—καὶ πλέται μὲ ὕγείαν—κρασί γλυκὸ καὶ κόκκυν—εὐφρένι τὴν καρδίαν.» Ἡ κατασκευὴ αὐτοῦ εἶναι διαφορετικὴ, δὲν φέρει δὲ σύμβολον ἐργαστασίου καὶ ἐκ τῆς τέχνης ἐξάγω ὅτι εἶναι ἔργον ἐνὸς τῶν περὶ τὸ Πέσχαρον κεραμευτικῶν ἐργαστασίων τοῦ Castel-Durante ἢ τοῦ Urbino. Δὲν εἶναι δὲ ἀπίθκυν ὅτι ἔμποροι ἴσως Χῆοι ἰδόντες τοὺς ἠπειρωτικούς μαστροπᾶδες κατασκεύασαν κατὰ μίμησιν τοιούτους ἐν ἄλλῳ ἐργαστασίῳ καὶ ἀντέγραψαν τῆς ἐπιγραφῆς.

6. Ἀριθ. 4. C. C.

Ὅστις νέος εἴτις νέα
Πίνει ὑπερβολικά
Τὴν τιμὴν τοῦ ἀφανίζει
Τὴν ὕψιν τοῦ χαλνᾷ.

(Ἐν τῇ Συλλογῇ τοῦ πατρός μου)

Ἡ κατασκευὴ ὁμοία μὲ τὴν τῶν ἄλλων ἀλλὰ τοῦτο διακρίνεται τῶν λοιπῶν διὰ τὴν πλήρη ἔλλειψιν ἀνορθογραφίῶν.

7. Τὸ κατωτέρω δὲν περιήλθεν εἰς τὴν ἔψιν μου, ἀγνοῶ ἐπομένως τὸ τε μέγεθος καὶ τὸν ἀριθμὸν ὃν ἔχει. Ἡ ἐπιγραφὴ αὐτοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς :

Μετρίως τείνε ποθητὲ
Μὴ μὲ φύγῃς ἀδελφε
Νὰ περνῶμεν φιλικᾶ
Καὶ οὐχὶ ποτ' ἐχθρικά.

Ταῦτα εἶναι πάντῃ τὰ γνωστὰ ἀγγεῖα τὰ τοιοῦτου εἶδους. Ἐν τῷ Μουσείῳ Cluny τῶν Παρισίων, ἐν τοῖς Μουσείοις τῆς τέχνης καὶ βιομηχανίας τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Βιέννης, πλουσιωτάτοις εἰς κεραμευτικὰς Συλλογαῖς καὶ ἐν τῷ Μουσείῳ Kensington τοῦ Λονδίνου δὲν ὑπάρχει οὐδὲν τοιοῦτον ἀγγεῖον, ὥστε δύνατ' αἱ νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ πλουσιωτέρη τούτων σειρά εὕρηται παρ' ἡμῶν. Ἀκούω ὅτι ἐν Μελίτῃ εὐρίσκονται ἀκόμη ἐνικχοῦ τοιαῦτα, γνωστὸν δ' ὅτι ἐν Μελίτῃ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἡπειρωτῶν ἐμπόρων εἶχον καταφύγει μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος, ἵπως δ' ἀκόμη νὰ εὐρίσκωνται τοιαῦτα καὶ κατὰ τὴν Ἡπειρον ἐν ταῖς κώμαις καὶ τοῖς χωρίοις διασωζόμενα, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἐπιτόπιος δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ μελέτη.

Περαιὼν τὸν περὶ τῶν ἡπειρωτικῶν τούτων ἀγγείων λόγον θέον νὰ εἴπω δύο λέξεις καὶ περὶ ἑτέρου ἀντικειμένου εὐρισκομένου εἰς τὸ ἐν Ἑδιμβούργῳ Μουσείῳ τῶν τεχνῶν, οὗ τὸ σχέδιον (πλῆξ Γ') κατασκευάσθη κατὰ τὴν σκληρίαν μοι φωτογραφίαν, ἣν ὀφείλω εἰς τὴν εὐγένειαν τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ καθηγητοῦ κ. Archer.

Εἶναι λεκάνη χρησιμεύουσα διὰ τὴν ἀγίασμόν κατασκευασμένη ὁμοίως εἰς τὸ αὐτὸ ἐργαστάσιον τῶν Καλεγάρη καὶ Καζάλη ἐν Πεσάρῳ καὶ παραγγελλθεῖσα διὰ τινὰ τῶν ἡπειρωτικῶν ἐκκλησιῶν ὑπὸ τῶν κατασκευάζοντων καὶ τοὺς μαστραπάδες. Εἶναι κυκλοειδὲς ἀγγεῖον στηριζόμενον ἐπὶ τριῶν λεόντων, ἑξωθεν μὲν φέρον ἀνθοδέσμας, ἑσωθεν δὲ κυκλοτερῶς ἀνθίνους ταινίας. Εἰς τὸ βάθος τῆς λεκάνης εἶναι ἐξωγραφισμένη ἡ βύπτισις πέριξ δὲ εἰς δύο γραμμὰς διὰ μεγάλων ἑλληνικῶν γραμμάτων τὸ τροπάριον τῆς βυπτίσεως α' Ἐν Ἰερδάνῃ κτλ. Ἀνωθεν δὲ τῆς βυπτίσεως διὰ μικρῶν γραμμάτων εὐετός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ ἠυδόκηται. Ταῦτα δὲ πάντα φέρουσι πολλὰς ἀνορθογραφίας.